

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus Primus. De Sponsalibus & Matrimoniis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

accipiendum esse de audientibus, patet ex *d. c. fin.* in quo Honorius Papa explicat *d. c. 3.* non facta mentione nisi audientium, ut docentes non videantur hac pœna teneri. Navar. in *Manuali c. 27. num. 16. & Conf. 2. h. t.* Abbas *d. loco.* Nisi forte participent in crimine, non recipientes Leges, vel Medicinam, si com-

modè eos expellere possint. Esse autem prædictam excommunicationem juris, patet ex *textu d. c. fin.* Cujus dispositio non habet locum hic Lovanii, ex privilegio Martini V. concessio tempore erectæ Academiæ, in studiorum promotionem.

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. QUARTUM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Sponsalibus & Matrimoniis.

SUMMARIUM.

1. Matrimoni necessitas, antiquitas, dignitas. 2. Sponsalia unde dicta. 3. Sponsaliorum definitio. 4. An requisita ad sponsalia. 5. An eam suppleat malitia? 6. Septennium an debeat esse completum? 7. Sponsalia nudo consensu inveniuntur. 8. Eoque verbis aut signis exterioribus expresso. 9. An his verbis, Volo tecum contrahere, te ducere? 10. An his, Habebo te uxorem; Promitto, quòd te habebo? 11. An & his, Volo te uxorem? 12. An hac forma, Non habeo aliam uxorem nisi te? 13. An hac, Ducam uxorem, & nullam aliam nisi te. 14. An ista, Accipio te in crastinum. 15. Sponsalia an ceaseantur iniri per verba de præsentibus impuberes? 16. Sponsalia obligant ad implementum.	17. Intra quod tempus implenda. 18. An quis cogi possit ea implere? 19. Promissio facta, animo non implendi an obliget? 20. An sub spe ejusmodi promissionis deflorans virginem teneatur? 21. An si deflorata postea cum alio fornicetur? 22. Sponsalia per copulam subsequentem ante Concil. Triad. transibant in matrimonium. 23. An & in casu, quo quis ex pluribus unam ducere promisit? 24. Copula præcedenti, aut conatui ad eam non erat idem effectus. 25. Sponsalia dissolvuntur mutuo partium consensu. 26. Item parte altera invita, I. Per ingressum in Religionem. 27. Idque per solam adsumptionem habitus. 28. An & ex parte ingressi, in casum, quo egreditur. 29. Sponsalia jurata, an dissolvantur hoc modo? 30. Intellectus c. Commissum, 16. h. t. 31. An liceat ingredi Religionem, obstante copula

Aaa 3 post

- post contracta sponsalia?
32. II. Solvuntur sponsalia per matrimonium cum alia subsequens.
33. An & matrimonio contracto nulliter?
34. An matrimonio soluto obligent priora sponsalia?
35. Per secunda sponsalia non dirimuntur priora.
36. An neque copula habita cum posteriori?
37. III. Per supervenientem ad finitatem.
38. IV. Per discessum & absentiam sponsi.
39. V. Lapsu termini praefixi.
40. VI. Per supervenientem fornicatione alterius.
41. An & si sponsa vi praecisa cognita fuerit?
42. Quid si uterque fornicatus fuerit?
43. Fornicatio sponsa praecedens ignorata postea cognita an causset dissolutionem?
44. Quid fuerit vidua, qua virgo putabatur?
45. VII. Per supervenientem deformitatem.
46. Vel quod praecognitum avertisset & contrahendo, ut morum asperitas &c.
47. An & ob paupertatem supervenientem?
48. An si sponsa aivres dotem constituere recuset?
49. Ad hanc dissolutionem non est opus auctoritate iudicis.
50. Dispensare circa hac est solius Pontificis.
51. Nuptia & Matrimonium unde dicantur.
52. Nuptia quid.
53. Differunt à Concubinato.
54. Concubinatus prohibitus iure Canonico.
55. Intellectus can. Is qui 4. cum seqq. dist. 34.
56. Matrimonium an sit praecipi?
57. Qui contrahere nuptias possit, & cum quibus.
58. Matrimonium cum haeretico an teneat.
59. Cum excommunicato tenet.
60. Iure civili inter certas personas nuptia non admittuntur.
61. Impedimenta impediencia & dirimentia nuptias remittuntur.
62. Meretricem ducere meritorium est.
63. Nuptia contrahuntur mutuo partium consensu.
64. Tacens & praesens an consentire censetur, parente pro eo conjugalem consensum praestante.
65. Matrimonium per procuratorem an & qualiter contrahi possit?
66. Contrahi potest & per litteras.
67. Consensus debet esse de praesenti.
68. Consensum parentum requiri necessarium neque iure natura.
69. Neque iure Canonico.
70. Iure civili absque eo irrita nuptia.
71. Consensus debet esse liber ab omni metu.
72. Matrimonium metu contractum an irritum sit nullum, an verò Ecclesiasticum tenet ad mortem.
73. Metus qualis hic subsesse debeat.
74. Matrimonium tenet contractum à morte ad mortem.
75. Metus illatus ad extorquendum matrimonium an illud irritum sit?
76. Iuramentum adiectum huiusmodi matrimonio obligat.
77. Ut neque sponsalibus metu iusto irritum sit.
78. Matrimonium metu initum an irritum sit per copulam extortam?
79. Matrimonium metu initum an irritum sit per copulam extortam?
80. Ratiatur per cohabitationem.
81. Metus commissionis arbitrarium an irritum sit.
82. Matrimonia vinculo poena adstringuntur.
83. Poena iuramento firmata an praesentibus sit irrita.
84. Exheredatio aut denegatio dotis, an irritum sit in iuris parentibus contractis, non per hoc iure.
85. Statuta permittentia ex ea causa matrimonium an licita?
86. Ad matrimonia cogere quem neque iure potest.
87. Effectus matrimonii.
- M**atrimonii contractus ceteris contractibus longè antecellit: tum necessitate propter generis humani propagationem, tum imp. in Novell. de rescriptis. 39. in fine per nuptias, nuptiis nihil hominibus utilius esse, quam solis homines facere valentibus. *de nupt. 22. in princ.* Matrimonium honestum, ut humano generi videatur immortalitatem artificiosè intro ducere: tum antiquitatis prerogativa, quod inter praesentia, rebus in statu innocentiae, ipso Decretal. celebratum: tum dignitate, quod à Christo Domino in nova lege fuerit institutum Sacramentum. Quae ratio est quod iudicium Ecclesiasticum, cui spiritus sanctus subsunt, ut laicus ne quidem incidere cognitionem adsumat, *c. lator ius. Quod sint legit.* De eo agitur hoc libro quodam quidem Tit. primo in genere, *Amal. de sponsalibus*, quae ad illud tamquam modum finem ordinantur, ut tempore fiat quod

Quo modo & in Rubr. proponuntur, & de his primo lo. o tractatur: ut non fuerit inconvenientium eorum praeferre tractatum.

Sponsalia dicta à Spondendo, quòd olim per sponsonem contraherentur: moris enim veteribus erat, futuras sibi uxores stipulari & spondere, l. 2. D. h. t. Alia faciunt de futuro, alia de presenti, secundum Canones. Illa proprie dici sponsalia receptum, & passim in textibus Juris civilis ad eum contractum, qui consensus de futuro habet, referuntur, non etiam hæc, quia nemo videatur promittere, quod præstus præstat & exhibet. Perperam tamen aliquis Canones arguerit erroris, quòd contractum de presenti sponsaliorum nomine appellat ante consummationem: cum & ante eam rectè dicatur sponsa, quæ viro fidem dedit de presenti; tum propter mutuum sponsonem, id est interrogationem & responsonem, quæ & in tali matrimonio intervenerit, tum quoad effectum matrimonii, cum & in sponsa de presenti tantum sit promissa, ut rectè dicatur in c. Tertio loco sup. de præsumpt. Sponsa, utpote quæ corporis sui possessionem necdum tradit, quæ demum accedit per translationem in domum & copulam.

Definiuntur autem Sponsalia de futuro, esse mentio ac repromissio futurarum nuptiarum, l. 1. D. eod. Promissio ut effectum habeat, necesse ut verbis aut signis manifestetur, inter eas personas, inter quas nuptiæ possunt consistere libero contrahentium consensu l. Sponsalia 11. D. eod. ubi leges etiam parentis, in cujus potestate sunt contrahentes, consensum requirere videntur, quæ de re agitur infra secunda hujus Rubr. parte: nam quod juris in nuptiis, idem ferè in sponsalibus.

Et is non definita sponsalibus, uti nuptiis, & tantum ea consideratur, qua intelligunt contrahentes quid agunt: ut non debeant esse minores septem annis, l. in sponsalibus 14. D. eod. quod hæc ætate impuberes censentur habere sensum eorum, quæ agunt, saltem quoad sponsalia, quæ non ponunt vinculum indissolubile, ut infra dicitur.

Ubi quaeritur, An hæc ætas spēri possit par malitiam? R. Hoc posse videri per d. l. 14. ubi tantum requiritur intellectus, qui septennio completo adesse putatur: ut si ante adfit, videantur valere sponsalia, quæ solum consen-

sum requirunt: Cov. hic p. 1. c. 2. n. 2. Canis in c. Invenis 3. h. t. Possit sumi argumentum à matrimonio, in quo malitiam supplere ætatem responsum est; c. de illis inf. 1. seq. Est tamen probabilis contrarium, eo quod Canones expressè septennium completum exigant, & ante illud sponsalia inita valere negent per c. Litteras 4. & c. accessit 5. 1. seq. de despons. impub. nec alibi ponatur exceptio hæc in materia: nec valeat argumentum à matrimonio, cum quòd ibi malitia suppleat ætatem, inductum sit casu vitandæ fornicationis, quæ hic non subest. Ut non itante eadem ratione, non procedat ejus decisio. Non facit pro priori sententia d. c. Invenis h. t. quo nituntur ejus auctores: nam istius decisio non potest fundari in promissione ante septennium, quia nulla est, d. c. 4. & s. c. unico de desponsat. impub. in 6. ut nihil peretur; sed potius translatione in domum, & dubitata copula, quæ duo operantur aliquod impedimentum publicæ honestatis, ut ibi ipse Pont. allegat, Priorem tamen sententiam aliqui volunt communem, eamque sequitur Covar. d. l. Quoadmissa, non poterit præsumi malitia adesse, sed ea venit probanda, cum textus aliàs frustra certam ætatem, qua quis iudicetur habere usum rationis, præscripsisset. Quòd si tamen usus rationis ante septennium appareat, non video, quare non debeant dici sponsalia valida. Sanchez 2. de matrim. lib. 1. disp. 16. n. 8. & seq.

Septennium illud completum esse vult Covar. d. loco & Sanchez d. disp. 16. n. 2. quòd Canones prohibeant ante eam ætatem conjugii aliquos, c. 2. inf. 1. seq. Putant tamen alii, duos tresve dies si desint, non obfore, cum quæ parum distant, non videantur distare. Joan. And. in d. c. 4. n. 2. 1. seq. Silvester. V. Sponsalia g. 2. & alii allegati à Sanchez d. loco n. 4. Inita ante septimum annum sponsalia tacito consensu postea convalescere habet c. duo 12. inf. 1. seq. & d. c. unico, qui tacitus consensus hac in parte æquivalere expresso.

Contrahunt & sponsalia parentes pro liberis, qui quatenus eos ligent, dicitur Tit sequenti. Contractus autem hic ex his est, qui nudo consensu ineuntur, absq; verborum solemnitate: quo modo & inter absentes rectè initur: item à muto ac surdo, quatenus consensum explicare possunt, & nulla subest prohibitio, quæ

quæ eadem in sponsalibus ac nuptiis, l. Tutor 15. cum l. seq. D. eod. Quatenus tamen prohibitio est perpetua; quia aliàs frustra inirentur sponsalia, quæ in matrimonium transire non possent. Aliud juris est, si nuptiarum prohibitio tantum sit temporalis, quia tunc nuptias inire prohibitus sponsalia rectè contrahit, uti in specie l. si quis officium 38. D. de ritu nupt. cum vitium, quod subest nuptiis, non subicit desponsationi; quæ non ponit indivisam conjunctionem.

8 Forma sponsaliorum consistit in verbis aut signis exterioribus, quibus mutus consensus in matrimonium de futura declaretur, itque deliberatus, verus, & non fictus: nam ficta promissio, cum sensum auferat, obligationis vinculum ponere nequit, quæ de re in 2. parte Rubr. latius. Verba hujusmodi sunt, *Promitto, quòd te uxorem accipiam, quòd te ducam, Maritus mihi eris, Eris mihi uxor, cap. penult. h. t.* Dubitari tamen sæpè contingit super verborum forma, an ponat obligationes de futuro, an de præsentibus.

9 Unde quæritur, An sponsalia contineantur his verborum formis, *Volò tecum contrahere, te ducere, uxorem habere?* Resp. Sponsalia iniri, non etiam matrimonium, cum agant de consensu præstito in futurum. Et quamvis non desint, qui in posteriori forma velint contineri matrimonium, propter verbum executionis, cui additus infinitivus ponit actus perfectionem, non tamen ideo significatur executio præsens, sed potius futura. Sic qui dicit se velle emere, non potest censeri emisse, cum promissio contractus distet ab ipso contractu. Covar. d. p. l. c. 4. in princ. n. 1. & p. 2. c. 4. §. 1. n. 4. Menoch. 2. Arbitr. casu 496. n. 13. Sanchez lib. 1. disp. 18. n. 22. & seq.

10 Dubitatur autem, An inducantur sponsalia per hæc verba, *habeo te uxorem. Promitto quòd te habebò?* Respondendum, Induci, quod hujusmodi verba futurum propriè respiciant, nisi adjuncta faciant ea referri ad præsens, uti in e. Ex parte 9. hoc tit. ubi dicitur, quòd promittens se ab eo tempore habiturum Mæviam, pro conjuge, & illa è contra se Titium pro marito, matrimonium contraxerit; quia verba subjuncta faciunt priora, quæ erant de futuro, referri ad præsens, Covar. p. 2. c. 4. §. 1. n. 5. Sanchez

d. disp. 18. n. 16. & seq. Basil. Pontius De matrimon. lib. 2. c. 9.

Quid de his judicandum, *Volò te uxorem* Rep. Ea potius ponere matrimonium, quàm quenti opinione; eo quòd verbum, *Volò* junctum Accusativo rei, inducat conditionem præsentem: per istud enim inducitur voluntas, & quidem efficax ad consequendum sententem. Aliud foret, si tantummodo diceretur, *Volò te uxorem*, si tantummodo diceretur, *Volò te uxorem*, cum appetere non sit potestere vel velle de præsentibus Covar. d. loc. cit. Ut hæc in re sint inmaximè advertenda cumstantia.

Est & dubia ista forma, *Non habebò te in uxorem nisi te.* R. Hæc forma neque citè neque implicite includi adfirmationem induci matrimonium, aut sponsalia non potest. Continet enim orationem purè negativam, quæ nihil ponit, l. Titia §. fin. D. de numeris. testam. Ubi hæc forma relicta dicitur, *Nisi diligenter excusseris rationes, libertas* potius censetur libertas adempta, quia quia non potest videri consensus præstito per meram negationem. Posite tamen quòd vim habeat affirmativè orationem, hilomagis continebitur eà matrimonium cum non alia oratio inde concludatur, *Non habebò, vel Ducam te in uxorem, si quæ xero.* Ut forma hujusmodi futurum non nec possit nisi ad sponsalia referri, & non non pura, sed conditionalia, propositio conditionem, quæ tacite subest, scilicet, *si quæ xero.* Quomodo ex tali contractu non potest actio, quàm contra factum erit, præter alteram ducere volente. Pro qua optime facit textus in l. si sterili 21. §. 1. de act. empti & vend. ubi ex promissione hæc forma: *Nulli alii quàm tibi vendita* ante est actio, quàm si res alii vendita fuisset. Et ratio est, quòd conditio nihil potest sui eventum. Covar. d. §. 1. n. 6. & seq. Covar. d. e. 21. numer. 13. & seq. Sanchez d. disp. 19.

Quid si hæc forma quis utatur, *Volò te uxorem, & nullam aliam nisi te?* Resp. Hæc dici eam ponere pura sponsalia, quòd conditio, quæ antedictæ formæ subest, remanet per verba, *Ducam uxorem, & nullam aliam nisi te.* quod facit non tantum esse

tionem ducendi aliam, sed & adfirmationē ducendi hanc. Ut ponat consensum purum de ducendo istam, atque ita sponsalia. Covarr. d. §. 1. n. 9. Gutierrez. d. c. 21. n. 17. 19. Et 20. Ut verbum præsens, *Duco uxorem & non aliam nisi te*, tacite poneret matrimonium, propter consensum, qui de præsentibus exprimitur isto verbo.

14 Dubia est & hæc forma, *Accipio te in crastinum*. R. Videtur ea tantum sponsalia iniiri: nam licet verbum, *Accipio*, sit præsentis temporis, tamen ut adfectum & tractum in futurum habeat, facit subiecta clausula, *in crastinum*, quæ impedit verbi istius de præsentibus effectum. Putant tamen aliqui, suspendi potius consensum in crastinum, cumque tum poni & purificari. Sed tunc dicendum foret ejusmodi clausulam esse loco conditionis; quo non videtur posse dici. Et facit, quod ut expressè per hanc clausulam, *Cras eris mihi uxor*, adveniens dies non ponit matrimonium, ita nec hæc, *in crastinum te accipio*, cum nihil aliud ponat quam præcedens.

15 Q. An censentur iniiri sponsalia per verba de præsentibus inter eos, quibus obstat ætas? R. Ita videtur, ex juris interpretatione per c. 8. 10. Et fin. iij. seq. de spons. impub. c. 1. §. idem quoque eod. in 6. quod videantur partes aliquid agere voluisse: ut cum matrimonium perficere, jure obstante, non potuerint, saltem sponsalia sub eo comprehensa contrahere voluerint, jure permitteente; ut actus invalidus eo modo quo fit, sustineatur eo modo, quo potest, jure assistente, arg. l. Tam angustis D. de servit. Et argumento eorum quæ tradita sunt, D. de jure codicill. institutionem scilicet directam in codicillis positam obliquari; atque ita non obstat regula. Quod non valet, ut agitur, non valet, ut valere potest. Covarr. hic p. 1. c. 2. n. 2. Vid. Sanch. lib. 1. disp. 20. n. 1. Et 2. Et disp. 21. n. 1. 2. 3.

16 Sponsaliorum effectus est, quod obligent ad implementum, cap. ex litteris 10. cap. Requisivit 17. h. t. eo modo, quo promittens contrahere tenetur ad contrahendum, l. Si fideiussor al. l. Si cui legitur §. si meminisse de leg. 1. & quidem sub peccato mortali, cum agatur res alicuius momenti, cujus omissione graviter pars injure quaesito læditur. Quæ ratione in can. Abo 47. XXVII. q. 2. jubetur sponsa abducta ex-

communicari, nisi ad sponsum redeat, Co. 1. c. 4. n. 2. Et seqq. Sanch. 1. disp. 27. Et allegati. Neg; liberat præstatio pœnæ, quæ nec rectè apponitur matrimonio, propter eorum libertatem, ut dictum D. h. t. n. 10. & repetetur inferius: ut nec liberat commissio artharum, quæ non censetur appositæ hoc sine, ut earum commissio altera pars liberetur, sed in signum contractuum sponsaliorum. Quod multo magis obtinebit, si juramento fuerint confirmata; cujus major est observantia, gravior violatio, propter religionem. Et hoc ita in puberibus: imputeres enim liberè recedunt à sponsalibus tempore pubertatis, inf. tit. seq.

Dubitarur autem, intra quod tempus sint perficienda. R. Diem conventum servandum esse alias data opportunitate ea esse implenda, quia sine die promissum præsentibus die debetur, l. In omnibus 14. D. de R. I. nisi alter jus suum remittat dilationem dando, expressè vel tacite, Vid. Sanch. 1. Disp. 28.

17 Quæstio item est, An quis præcisè cogi possit sponsalia implere? R. Ecclesiam habere potestatem absolute aliquem cogendi per censuras, d. c. Ex litteris 10. h. t. cum ex justitia obligetur reus ea complere; nisi perfectiora medietur, argumento eorum, quæ dicta sunt supra de conversione conjugatorum. Ubi non rectè quis objecerit matrimonium metu contractum esse nullum, nam hoc verum est in metu injustè incusso, qui hic non subest, cum sponte reus obligationem subierit, quam implere tenetur. Non solet autem Judex uti nisi moderata coactione, ne difficilior succedat eventus, cum impediatur animorum societatem & propter consensum libertatem deficientem causet perpetuum dissidium. Unde Judex, si videat partem obstinatam, monebit potius quam coget, c. Requisivit 17. h. t. ut peiora vitentur: etiam si juramentum interveniat, quod non facit cessare ipsius coactionis periculum, Et licet reus non sit extra peccatū, idque grave si temerè sit contumax, ut per censuram cogi possit, d. c. 10. h. t. maluerint tamen Canones minus malum tolerare ad evitandum majus. Covarr. d. c. 4. num. 4. Et 5. Sanch. 1. Disp. 19. Gutierrez. can. quæst. lib. 1. c. 18. n. 10. Et De juram. p. 1. c. 51. n. 4. Pontius lib. 12. c. 6. num. 2. Et seqq.

Quæritur & de eo, An qui sicte promissit, 19
Bbb
tenc.

teneatur? R. Promittentem, animo quidem se obligandi, non tamen implendi, omnino teneri, cum vera sponsalia inserit, à quorum implendorum obligatione nequaquam eximit intentio contraria non implendi. Nam posita obligatione, tanquam procedente, naturaliter inferitur implendi necessitas, tanquam consequens, *arg. l. 1. §. 1. D. Si usus fr. per. ubi legans usufructum loci, inutiliter dicitur adicere, ne hares praestet viam. Sanchez. 1. Disp. 9. num. 2. ubi alios in simili casu allegat.* Quod si promissio tantum fuerit externa, citra animum se obligandi, ea nec ponet sponsalia, neque ullam ad illa obligationem, quae confurgit ex voluntate privati hominis, legem hanc tibi ponentis: ut illa cessante & haec lex cessare debeat. Neque enim verba ligant citra consensum, sine quo nulla obligatio. Non est tamen talis externa promissio immunitas à gravi peccato, propter perniciosum mandacium; nisi vel necessitas excuset, ad evitandum scandalum, vel promissio non sit mutua, nec inde damnum redundet in foemineam, vel facile fuerit alteri colligere esse iocofam ex circumstantiis. Sanchez *d. disp. 9. n. 2. Diff. Pontius lib. 11. c. 2. n. 7.*

20 Quid si ex causa ficta istius promissionis virgo se dehorati passa sit? R. Elle quidem, qui putant non teneri praecise promittentem ducere virginem, sed posse liberari dotem constitutendo, quod iustitia commutativa tantum postulet reddi aequale, atque ita satisfieri in pecunia. Verum contra dicendum, iustitiam commutativam ex gere, ut detur id, quod debetur: neque enim aliud pro alio invito creditore obtruditur, *l. 1. §. 2. in fine. D. Si cert. per.* Nec facit, quod haec materia spectet ad contractum innominatum. Facio, ut facias, in quo non est praecise actio ad promissum, sed venit inter se. *l. 5. in fine D. De praescript. verbis.* secundum ea quae traduntur *D. eod. tit. C. De rer. permutat.* Nam illa accipienda in casu, quo est damnum reparabile, quale non est hic. Navar. *in summa c. 16. num. 17. & 18.* ubi hoc limitat, nisi excusaret inaequalitas magna, ex causa nobilitatis & divitiarum: nam ea facit, stultè & temerariè spe matrimonii virginem fuisse inductam. ut ei non sit profutura: ut & si ex verbis vel alijs conjecturis conjectare poterit fallacem animum, cum non stultis,

sed errantibus jura subveniant. Quod & si scandalum, si ex matrimonio securum te per scandalum, exitus ve difficiles timeantur. Quibus tamen casibus non erit liber promittentem parando aliter detrimento amittit & virginitatem. Ad quod & tenetur, si ad eam ducendam datur inhabilis per inicum cum alio matrimonio aut professione, aut susceperit nomen sacrum. Quod si virgo putata talis erat, liber est ab ea ducenda, imò & liber restituendo damno, si ab ea quasi virgo inductus ad copulam, quia non tum tam quam deceptus est; decipienti autem non veniunt jura. Quod si virginem se non recavit, pro tali tamen habita fuerit, non tenetur tamen obfamam suam & ad deceptionem & ad coactionem. *l. d. l. Vid. Sanchez lae 1. Disp. 10. num. 2. & ejus contraditor Pontius d. c. 2. §. 1. num. 2. & segg. Ferdin. Rebellus de obligat. lib. 3. q. 8.*

Quid si postea fornicetur? R. Velle quod aliquos, promissorem nihilominus tenent restitutionem, propter damnum ante ducendum, à cuius restitutione non liberatur excommunicatione, non teneri tamen ad ducendam quod ex eo, quia res integra esse debet, si ratur sit ab obligatione ista. Verum dicitur etiam liberum esse promissorem à restitutione damni, cum tantum promissorem tenent: quae obligatio quia culpa puellae nihil superest, ad quod possit dici tenetur missor sublata obligatione, qua sola tenetur, quae eo invito non potest mutari. Quod & dicendum, si corruptor nuberet, aut patet eam tradere corruptoribus, quia videtur obligatio remissa. Ad hoc poenitentia ducta, postea ei nubere licet, rata, non videatur cogendus eam ducere, praeterea quod obligatio semel extincta non viviscat, invito debitore, *arg. l. 1. in. Ca. condit. insertis; & l. cum ex causa C. de pign. Vid. Sanch. d. disp. 10. num. 19.*

Habuerunt & cum eff. cum olim habuissent, quod per copulam subsequenter contraxerint in matrimonium, quem etiam nuptiarum die habent in locis, ubi Conc. Trid. non est acceptum, quoad decretum de matrimonio.

que ex præsumptione juris & de jure, *e. veniens* 18. *q. 1. si qui fidem 30. h. t.* quam induxit Canon ex eo, quod judicaretur accedere ad sponsam carnaliter, præmissam promissionem potius velle deducere ad effectum, quam crimen committere, accedendo spiritu fornicario. Ita ut probatio in contrarium non admittatur, quæ non solet opponi præsumptioni juris & de jure, uti dictum supra, *tit. de præsum. nec protesta-* tio contraria quidquam operetur, quod sit factum contraria, & alias induceretur præsumptio criminis contra leges. Nisi tamen sponsa vi præcisâ cognita probetur, Exemplum est in ea, quæ postea Religionem vult ingredi, quæ non potest ex eo repelli, quod sit supra, cum nuptiæ sint invalidæ, propter defectum consensus ex parte mulieris, propter vim præcisam, *e. Sacris sup. de his qua vi 6. q. 1.* Ut ceteris dictorum Canonum præsumptio & ex ea decisio. Barbosa *D. Solutio matrim. ad Rubr. p. 2. n. 106.* Habebat autem hic effectus locum olim in sponsalibus cum certa iuris.

ex facto quodam aliquid præsumit, oportet illud sit perfectum, *e. i. inf. tit. 10. De natis ex lib. ventre.* Verum cum hæc aliter se habeant ex Concilio Trid. recepto in his atque aliis quibusdam Provinciis, quo requiritur, ad effectum validi matrimonii, coram Parocho suo & testibus sit contractum, ut dicitur *inf. Tit. 3. si straneum est hac de re pluribus agere.*

Quæ de effectu sponsaliorum sunt dicta, ea-
 25
 tenus obtinent, quatenus non subest causa eorum dissolutionem permittens, non tantum ex partium mutuo consensu, cum jus quæsitum invicem remittere liceat, *l. pen. Cod. de pactis*, in iis scilicet, quæ non possunt vinculum indissolubile: & quidem sine peccato, cum unum quodque per eandem causas dissolvatur, per quas nascitur, quando tantum agitur de jure partis, cujus ordinis sunt sponsalia, etiam jurata, *e. 2. h. t.* Nam & juramentum factum in favorem alicujus ab eo remitti potest, cum ejus tantum interest, secundum dicta supra, *ad t. de jurejur. n. 78.* Non tantum, inquam, ex mutuo partium consensu, verum & parte altera in vita, etiam inter puberes inita.

Et quidem Primò per ingressum in Religio-
 26
 nem approbationem cum liceat ingredi spò- se de præfenti, ut dictum sup. *tit. de convers. conjug. quidni & permitretur spò- x de futuro* cum nemo sit impediendus aspirare ad statum vite meliorem, vinculo civili, quod & hac in re aliquod subest, soluto per mortem civilem. Nec obstant juramentum, cum ex iisdem causis solvantur jurata, quibus simplicia: habent enim eandem tacitam conditionem, & juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur *l. fin. Cod. de non num. pec.* * Non est autem hoc casu expectanda mors civilis, quæ inducitur per professionem, cum sufficiat adsumptio habitus, quæ dat licentiam alteri parti resiliendi, si velit, cum vinculum non sit indissolubile, & subest causa quæ præcognita merito fecisset alteram partem involuntariam, quia grave sit ei nubere, qui gestavit cappam: quod est in se sit laudabile, est tamen aliquo modo ignominiosum apud sæculares. Navar. in *Summa c. 22. n. 26. Sauch. 1. disp. 42. n. 2. Pont. lib. 12. c. 10.*

Inducit autem hanc præsumptionem actus
 24
 conjugalis post sponsalia habitus, non item præcedens: neque enim subsequens promissio aut consensus trahitur retrò ad purgandum actum præcedentem, Erat etiam copulæ tantum hic effectus, non etiam tactibus, osculis, amplexibus & similibus impudicis, deductio- ni in domum, cum copulæ non æquivalent, uti nec conatus ad copulam, *e. fin. h. t.* ex quo, cum non habuerit effectum, non potest præsumi conjugalis consensus. Quando enim jus

Ubi quaeri posset, An adsumptio habitus li-
 28
 beret etiam ipsum ingressum, ut, *e. de jussu*,

non teneatur sponsalia implere, si alter exigat? R. Verius esse, ingredientem, licet bona fide, non liberari à promissione, sed postea egressum teneri eam implere; ita altera parte exigente, necdum jure suo privata, ne privilegium concessum, ratione ingressus, pro sit eidem egresso, in præjudicium alterius, cum privilegia jus alterius diminuentia sunt odiosa, & strictè accipienda. Deinde contingeret aliquem suo se facto liberare ab obligatione, cui se obstrinxit, quod non est admittendum. Nec facit argumentum sumptum à professione, quæ solvit matrimonium; quia illud hic non procedit, cum novitiatus nihil novi inducat in ingresso, qui per eum non mutat statum, & mori non censetur civiliter. Ut non debeat posse auferre privilegium & jus alterius. Præterea non procedit argumentum à simili, quando subest odium, uti hic Sanchez *2 d. l. n. 4.* Ordinis quoque majoris susceptioni adest vis dirimendi sponsalia, uti dicitur *infra, Tit. 6.* ubi etiam tractabitur, quatenus votum simplex sponsalibus obstat.

29 Hic verò etiam illud quæri potest, An qui de matrimonio intra certum tempus ineundo fidem juratò dedit, possit, eo non obstante, ingredi? R. Videri prima facie id licitum non esse, per text. in *cap. commissum 16. h. r.* ubi Alexander III. ait: tutius esse, talem primum contrahere, & tum ingredi ante copulam. Facit argumentum dictum *ex cap. 6. sup. de jurejur.* ubi qui juravit usuras solvere tenetur, in reverentiam juramenti, quas tamen solutus repetit. Sed verius est, posse ingredi Religionem, contracto prius matrimonio. Fundamentum sumitur ex eo, quòd sponsalia intrinsecè involvant hanc conditionem, nisi alter contrahentium ad Religionem transire velit, juxta *e. Ex publico sup. De convers. conjug.* quod cum loquatur de sponsalibus de presenti, multò magis obtinebit in iis, quæ sunt de futuro. Adde, quòd res sit periculosa prius contrahere, quia exponeret se talis periculo mutandi animum per consummationem. Facit, quòd juramentum sequatur naturam actus, cui adjungitur, ut reus perjurii nequeat haberi intrans.

30 Ad *d. c. commissum* variæ dantur solutiones. Aliqui volunt eo potius posteriorem sententiam firmari, quòd dicat, esse tutius, ut non sit necessarium. Sed hæc interpretatio minus

secura, cum melius sit ex objecto Religionem ingredi; cuius status semper ceteris tutius. Alii aliter respondent, sed minus à veritate. Melior interpretatio illius *Cap. videtur* quòd Pont. ibi agat de eo, qui non habet matrimonium deliberatum intradante tempore fixum, cui suadet, contrahat potius, quam iurium incurrat, cuius incurrendi potius exponeret propter tempus instans, quam lapsum se obligaverat juratò ad contrahendum matrimonium, & postea, si velit, diat. Ut *d. c. 16.* non agat Pont. de eo, qui simpliciter est animus deliberatus intradante, qui dubius est, ut patet ex verbis, *quod elegeris.* Ita Innoc. *ad d. c. Commissum l. p. 1. c. 5. n. 11.* Quæ interpretatio, ut sit utilis, tamen dubia, cum ita acceptio non sequeretur, Pontificem non debuisse tutius esse, sed necessarium esse. Deinde interpretatio supponere videtur, quæ sufficienter non colliguntur. Ut dicatur Pontificis responsum non fundari tantum solius juramenti quàm etiam in eo, generaliter loquendo, post talia sponsalia interesse possit ad honorem & famam ante initum matrimonium delectari, ut ut videatur saltem indirecè pertinetur fidei juramenti reverentiam, ut fiat commissum, si ita velit sponsa. Nam ad hoc gatur sponsus, quòd sponsæ est ius, est salvum, quamdiu imminet infamatum. Quòd facit, quòd tradit *Nazarus in fine sup. de voto,* cavendum esse, ne quædam inde contra sponsum nascatur. Ut dixerit Pont., tutius esse, ut si nullum fore periculum, tunc sine scrupulo possit nudè ingredi. Quòd si subest sponsa periculum vel impedimentum sui boni propositi, non obstante nocimento sponsæ, non ingredi, quia hoc nocimento spirituali valet illius temporalis. Qui post votum tatis tale juramentum præstitit, nullo modo obligatur, quia cadat in materiam illius, quæ non tenet, ut dictum supra *de p. p. 46.* Qui post istam obligationem votum religionis emisit, non potest sine peccato tali prius matrimonium contrahere, & ingredi, quòd exponat se gravi peccato ludè consummandi, & votum violandi.

obstrictus est: non tantum si solemne votum emiserit, quod etiam sponsalia dirimit, verum & simplex religionis, quia & hoc sponsalia dirimit, ut dicitur infra *Tit. 6.* Nisi alio modo sponsus non possit Religionem ingredi, aut subsistere metus majoris mali, si ante non contrahat, aut etiam scandalum, aut infamia alterius, quæ ponunt iustâ causâ permittendi contractus matrimonii: modo tamē illi sit firmus animus post contractum intrandi Religionem, Navarr. in *Summa c. 16. num. 30.* Sanchez 3. *Disp. 43. nu. 6. & seqq.* Pont. *lib. 12. c. 10. num. 9. & seqq.*

31 Quid si sub promissione matrimonii obtenta fuerit copula? R. Ex dictis satis constare, tunc omnino teneri autē contrahere, propter partis & prolis detrimentum, quod evitare tenetur: non potest autem aliâ viâ, quàm contrahendo. Navarr. *d. Conf. 3. in fine*, Sanchez 1. *Disp. 44.* Quo casu non videtur postea, alterâ parte invitâ, ingredi posse promissor, etiam ante consummationem, cum per contractum matrimonium non liberetur ab obligatione, nec sufficienter resarciat injuriam virginittatis & honoris. Non obstant voto religionis, quod interea emisit, quia illud emitti non potuit in injuriam alterius.

32 Secundò, Solvuntur sponsalia per matrimonium cum aliâ subsequens, licet non desit peccatum, propter violatam fidem, etiam necdum secuta copula consummatum, *cap. Sicut. 2. 2. h. 1. c. 1. inf. c. 1. 4.* Ratio est, quia matrimonium ponit jus in rem, quod est potius jure ad rem, quod oritur ex sponsalibus, *arg. l. Quoties 15. C. De rei vindic.* Ubi nihil facit copula cum verba de præfenti ponant jus in rem matrimoniumque perficiant. Unde sequitur, rectam posse libere cum alio contrahere.

33 Quid si matrimonium fuerit contractū nulliter? R. Sponsalia non dissolvi, quia non præstat impedimentum quod non de jure non sortitur effectum, *c. Non præstat De R. l. in 6. ubi*, Joan. Andr. *num. 12.* Et hoc quoad contrahentem matrimonium; itam quoad alterum certum est, illi liberum esse inire nuptias cum alio, quod contrahens, licet invalide, declaraverit tamen per hoc se renuñciare sponsalibus, & liberare; quantum in se est, partem suam. Neque enim debet esse in cuiusque arbitrio, quosumque modo se liberare à nexu, quo tenetur.

Navarr. in *Summa cap. 22. num. 26.*

34 Quæstionis est, An per matrimonium validum ita dirimantur sponsalia priora, cum alio inita, ut, eodem soluto, non teneatur postea implere priora, parte petente? R. Aliquibus non improbabiler videri, non teneri, eo, quod obligatio sit extincta per matrimonium. Obligatio autem semel extincta non reviviscit sine utriusque consensu, ne quis invitatus in obligationem trahatur, *l. Qui 89. §. arcam D. De solutionib. Sanchez 1. Disp. 48. n. 3.* Possent tamen probabilius alicui videri non ita liberari contrahentem ab altera, quo minus, dissoluto matrimonio, teneatur eam, cum qua sponsalia contraxit, ducere, nisi sit alia causa impediens. Ratio est, quod non tam extinguatur ex sponsalibus orta obligatio, quàm potius suspendatur, ob majus vinculum; quo durante sine effectu est obligatio ad sponsalia. Sublato autem vinculo isto, redit efficacia prioris obligationis, ne alias sit in alicujus arbitrio se liberare ab obligatione pro lubitu suo. Facit huc argumentum *d. l. Quoties C. De rei vindic.* Ubi res secundo vendita & tradita non potest primo tradiri: non est tamen liberatus venditor ab obligatione, quâ primo tenetur: ad eod. ut, si rem postea consequatur, cogi possit eandem tradere primo, nisi eidem ante satisfactum fuerit. Facit &, quod post sponsalia ingressus Religionem, liberetur eatenus ab obligatione; regressus tamen teneatur implere sponsalia ante inita, si pars velit, ut colligere est ex traditis *sup. ad tit. De convers. conjugat. Vide Pont. lib. 12. c. 13. nu. 4.*

35 Sponsalibus posterioribus non est vis dissolvendi priora, ne quidem juratis, cum nihil plus virium habeant prioribus non juratis, *c. Sicut 22. hoc tit. & juramentum hoc casu attendi non debeat*, quia fit super re alteri debita, atque ita iniquum. Ex parte tamen illius, cui fides data erat, rectè diceatur soluta sponsalia, quia non violant fidem, secundum *suprà*, *cod. nu. 37.*

36 Quid si subsequuta copula cum posteriori faciat dissolvi sponsalia priora? R. Hoc esse dicendum in locis, ubi non est publicatum Concilium Trid. nam secundum jus vetus copula sponsalia subsequens ponit matrimonium, ut dictum *suprà*, & repetetur inferius. Tantum est

est questio in locis, ubi Trid. est receptum: & videtur juri conformis, non dissolvi priora, atque ita primam, non etiam secundam sponfam habere eius cogendi adimplere sponsalia, nisi prior juri suo renuntiaverit. Est enim irrita fides posterior, propter priorem, & copula per se non facit irritari sponsalia: ut per eam injuria illata secundæ non debeat præjudicare priori, cujus reparatio alia via prosequenda, quam si consequi nequeat, imputet suæ facultati. Posset tamen æquitas, ratione gravis injuriæ & damni ex desolatione accepti, aliud postulare, ut scilicet cedat prior non cognita eo in casu posteriori, si modò fuerit bonæ fidei. Nam si conscientia fuerit sponsaliorum cum alia, nihil est, quod eam excuset, Dico, non cognita; nam si & cum priori habita fuerit copula; nulla est ratio, quæ eam postponendam secundæ suadeat, cum cæteris paribus qui prior est tempore potior sit jure. Rebel, p. 2. lib. 4. qu. 8. nu. 58. Pont. d. lib. 12. c. 14. nu. 3. & 4.

37 Tertio, per supervenientem adfinitatem, c. *Litteras inf. tit. 13. De eo qui cog. consang.* quia fides devenit in casum, à quo inchoari nequit, adfinitate impediens matrimonium, ut plenius dicitur infra d. tit. 13. Idem est, si superveniat cognatio legalis, de qua Tit. 12.

38 IV. Per discessum alterius in longinquam regionem, altero non monito, etiam si sponsalia sint jurata, nisi de proximo reditu sit spes, c. *De illis 5. h. t.* aut nisi profectio sit necessaria; tunc enim durant sponsalia, & expectandus est secundum jus civile patienter reditus, donec causa durat, l. *Sapè penult. h. t. D. eod.* Sin absque causa alter discesserit, jura civilia præscribunt triennium, quo sponsa expectet, si extra provinciam sponsus ierit, & nesciatur, ubi degat, lib. 2. c. *De repud. h. t.* verò intra provinciam, biennium lib. 2. c. *De sponsalib.* Canones verò videntur indistinctè dare licentiam ad alia vora aspirandi, d. cap. *De illis h. t.* ubi nullum tempus apponitur: ut hac in parte videatur recessum à jure civili. Et ratio est, quia qui sic discedit, videtur juri suo renuntiare, & partem suam liberare, licet ipse teneatur, si alter velit, ne commodum ex facto suo reportet. Covarr. hic p. 1. cap. 5. num. 7. Et hoc, si nesciatur, an congruo tempore sit rediturus: nam si verosimilis sit spes reditus intra tem-

pus jure civili præscriptum, cessante periculum incontinenti in sponsa, aut in cessante, securus est expectare, propter quod sponsalia non sint facile dissolvenda, quoad fieri potest, sine partis injuria, quod, ut firma potius maneat. Ut dicitur sit, d. c. 5. procedere in casu priori. Sponsa sentente ex licentia sponsæ, etiam hinc est, quod si illius reditus, quia contententiorum test dicit facta injuria: uti & si in partem ejus reditus, secundum d. c. 5. quod agere mittente terram, & ad alias partes mittente, quod denotat diuturnitatem. In loco propinquo, requirendus est commissio complendam intra certum tempus, si iusto teneatur impedimento, non tamen sponsalia ditimenda, nisi, attendente sponsæ, periculum illi sit in mora. Varr. d. loco in fine. Vid. Rebel. ubi sup. p. 1. lib. 1. Disp. 54. per tot. & ab eo citati, lib. 12. c. 15.

V. Lapsu termino, matrimonio non habendo præstituto; cum intra certum tempus mittens, eo lapsu obligari solet, quam licet terminus est appositus limitationis, ejusque extinguentur causa, l. *cut 2. h. t. l. Fideiussor 29. §. fin. D. Manu. ramentu casu is, per quem iterit, teneatur minus, si altera pars velit, ne cuiquam eorum sua malitia impedire obligationem verò terminus sit adjectus ad solvendum obligationis effectum, id est ad comparandum tempus, cujus lapsu debitor teneatur in mora, tunc lapsus termini extinguit obligationem, cum sint qualitates tractus, unius faciendi, alteri tractus faciendi, l. *Cessus 25. §. 1. D. De receptis, ubi si intra terminum non fiat, non postea lata omnino obligatio. Covarr. d. c. 5. Rebel. d. qu. 8. nu. 18. Sanchez l. Disp. 11. d. lib. 12. c. 16.**

VI. Per supervenientem fornicationem alterius, sive spirituales, ut hæreticam, aut siam, can. *Non solum xxviii. q. 1. postquam* culum, sive carnalem, cum subest conditio, si contra matrimonium non fuerit, c. *Quemadmodum 15. sup. De pœnitentiis* Glof. & Abbas. Si tamen innocens vellet reus implere promissionem, ne sua sit

malitia; fit enim hæc dissolutio tantum arbitrio innocentis, non etiam ipso facto. Idem videtur dicendum, si sponsa tangit osculari se libidinose pariat; sicut enim hæc signa animi impudici. In sponsa hæc licet se habere videntur, quod ei ista non sint tam inhonesta, Covarr. d. c. 5. nu. 2. Rebel. d. loco nu. 5. Sanchez 2. Disp. 55.

41 Quid dicendum de sponsa vi præcisâ divirginata? R. Nihil magis cogendum esse sponsum ad compleendam promissionem; cum licet nulla subfit sponsæ culpa, res tamen non sit integra sed notabiliter vilior, ut merito causetur iustum dissentium. *Glos. in d. c. 25. V. oculis, per cas. Raptor xxvii. qu. 2. Abbas in d. c. Quædam modum nu. 12. sup. De iurejur. Covarr. d. loco nu. 2. Sanchez. 1. Disp. 55. nu. 7. Nec faciet quidquam iuramentum, quia sequitur naturam actus, nec excludit subintellectam conditionem.*

42 Quid si uterque sit fornicatus? R. Poni ab aliquibus compensationem, atque ita à sponsalibus recedi non posse, quod in causa matrimonii uterque sit æqualis. Contrarium tamen verius esse, quia locus esse nequit compensationi, nisi in paritate; hic autem non est paritas, cum multo gravior sit fornicatio sponsæ, utpote gravem notam ei inrens, quam viri, ut multis tradit Tiraquei in *Legib. conub. l. 1. Et patet ex eo, quod fornicatæ meretrici non licet filiam exheredare, l. In arenam C. De inoff. testam. patri tamen concubinario filiam meretricem exheredare licet, Covarr. ad c. Raynurius in princ. nu. 15. De testam. Nec rectè obijcitur, quod adulteria utriusque compensentur; nam hoc, quia matrimonium est indissolubile; sponsalia verò facilius ob mutationem aliquam solvuntur.*

43 An fornicatio præcedens ignorata causet dissolutionem? R. Id aliquos negare, inter quos est Abbas ad d. c. 25. per tex. ibi; ex ratione, quod præcedens fornicatio non contineat iniuriam contra sponsalia necdum inita. Quorum opinio in sponso potest procedere, cuius fornicatio non reddit illum viliozem, nec infamiam inurit fornicatæ; nisi tamen sæpè fuerit repetita, quia sic præbet probabilem suspitionem non servandæ conjugalis fidei, ut res illa data sit iustam dissolutionis causam. In sponsa tamen omnino verior est adfirma-

tiva, cum ei sit infame amisisse virginitatem, quæ & ideo vilior est, & viro ignominiosum, corruptam ab alio ducere. Ut hac de causa merito iudicetur invitum non habiturum rem talem, qualem putabat. Nisi tamen sponsus eo animo adfectus fuerit, ut etiam vitii conscius, eam nihilominus duxisset, quod non possit videri deceptus, Navar. in Summa c. 22. n. 27. vers. Nono. Pont. d. lib. 12. c. 18. n. 2. Pro hac parte facit et textus in l. 5. §. 2. vers. siquidem C. De sponsal. ubi non dissolvuntur sponsalia per hoc, quod mulier præcivit turpem vitam sponsi. Ubi vis ponitur in scientia: ut non obstat d. c. 25. in cuius principio, dum negatur sponsa, cui futuræ data fides, rejici posse, quæ ante sponsalia est fornicata, accipiendum de ea, quam sponsus probabiliter non ignorabat esse fornicatam.

44 Quid si fuerit vidua, quæ virgo putabatur? R. Videri ob hanc causam sponsum non posse resiliere à sponsalibus, propterea quod licet vidua sit vilior virgine, eius tamen conditio non sit turpis. Verum videtur & hoc in casu deesse animus, ex eadem causa, ut aliqui volunt; non quidem propter irregularitatem, ratione bigamiæ, cum parum de statu Ecclesiastico cogitent matrimonium ineuntes, sed quod virginem ducere pluri æstimeretur, quam viduam.

45 VII. Per notabilem deformitatem supervenientem ut amissionem oculi. nasi, paralyfin, morbum alium contagiosum, aliamque infirmitatem, qua onus sponforum. alteri fastidiosus vel notabiliter debilis ad onera matrimonii subeunda redditur, d. c. 25. §. c. fin. inf. De coniugio leproso. Videtur enim subesse conditio, si res in eodem statu manserit. Covarr. d. c. 5. nu. 2. Navar. in Summa c. 22. n. 27. vers. Octavo, Rebel. d. qu. 8. n. 57. Sanchez 1. Disp. 56. Pont. d. lib. 12. c. 17. n. 4. Quod tamen videtur ad omne illud superveniens, quod præcognitum communiter talis conditionis homines averteret à contrahendo ex ratione, quod generali obligatione non videantur ea conclusa, de quibus non est cogitatum, aut quæ præcisa impedivissent obligationem, c. Veniens 16. sup. De iurejur. Veluti si agnoscatur notabilis morum asperitas & sævitia alterius; si capitales inimicitia inter sponfos oriatur, arg. l. 3. §. fin. De De adempt. legat. quia ponunt istæ causæ.

causae & similes notabilem mutationem, causantque difficiles exitus, c. 2. h. t. & divortium quo ad rhorum. c. Litteras sup. De restit. spo-
lias, ut à fortiori debeant causare dissolutionem sponsalium. Navarr. d. nu. 27. vers. Undecimo loco. Sanchez 1. Disp. 58.

47 Quid si bonis labatur, quae dives erat? R. Gl. d. c. 25. V. oculis, velle, non causari ea ex causa dissolutionem, quam sequitur Covarr. hic p. 1. c. 5. in princ. n. 5. Barbosa ad Rubr. D. Solutio matrimonii. p. 4. n. 31. & alii; quasi sponso sit imputandum, quod nullam dotem sit pactus. Videri tamen non improbabilem eorum opinionem, qui volunt ex paupertate causari dissolutionem, quia ponat notabilem mutationem propter onus novum, quod praecognitum avertisset alterum à contrahendo. Quod magis procedet, si dos promissa recusetur. arg. c. De illis inf. tit. 5. De condit. appof. Navarr. d. c. 22. nu. 27. vers. Duodecimo. Sanchez. Disp. 59. nu. 4. * Videretur

48 & idem procedere, si, cum sit dives, dotem constituit sponfa recuset, licet sine ulla dotis mentione, quis eam se ducturam promiserit, etiam cum iuramento. Nam licet matrimonium constare possit sine dote, non tamen est decens & honestum, & tacite de ea danda actum videtur pro dignitate mariti, ut tenet Bald. in c. Iuravit nu. 3. & 4. sup. De probat. Menoch. arbitr. 2. casu 455. nu. 6. Sanchez. 1. Disp. 60. nu. 2.

49 Q. An ad hanc dissolutionem opus sit auctoritate iudicis? R. Ex natura rei non requiritur propter tacitam, quae subest, conditionem, quae non expleta facit nihil videri actum. Et hoc in casibus, quibus de iure & facto impedimentum est notorium, & citra scandalum sic dissolutio. In occultis impedimentis opus est auctoritate iudicis, ad evitandum scandalum: nisi ipsa sponsalia sint occulta; tunc enim, quia cessat scandalum, sufficit propria auctoritas, Abbas ad d. c. 25. nu. 28.

50 Ad dispensationem quod attinet, ea non spectat nisi ad Pontificem Rom. cum agatur de iure alteri quaesito, quod nullus, praeter supremum Principem, auferre potest. Et facit c. Ex litteris 10. h. t. ubi Pont. praecipit Episcopo, ut sponsum, qui iuravit contrahere, compellat, si non obstat causa rationalis: ut non possit dispensare Episcopus, quia non disponit super iure superioris, ut notissimum est.

Sponsalia de futuro subsequuntur ea sunt de praesenti, de quibus potestior ratio pars agit, quae alias dicitur Nuptiarum nomen deductum ab eo, quod sponsa vocatur, quia de futuro causa, obnubi solitum, cum ad deducere. Dicitur & Matrimonium sumptum a etymologia à matris conjugio, ideo, ut quidam volunt, quod mulier pro rea nubat, ut mater fiat; nam & patrum dicitur, cum & vit desideret esse, sed rectius, secundum Gregorium IX. sup. De convers. infidelis, propter laboratum ante partum, tum in partu, tum post partum mater sustinet.

Nuptiae sunt viri & mulieris conjugium dividuum vitae consuetudinem continentis De patria potest, sive omnis vitae conjugium, divini & humani juris communio. De ritu nuptiarum. Dicitur individua quoad dissolutionem scilicet, quia nuptiae ea interduciuntur, ut essent perpetuae & sola morte dissolventur. Quod facit, quod tradit Christus, ut nuptiae caput hinc amicitiae soluta, non nisi causa, quod d' ad effidit ureretur. Hinc id est Flaminius uxor, cui dixit ium hinc licebat. Dico, quoad intentionem, quae non iure civili, divortia fuerit permilla. De vort. & Cod. De repud. non etiam iure canonum, ut dicitur inferius tit. de divort. parte differunt nuptiae à concubitu, iuxta à concubina: haec enim concubitus causa, quam diu liberet, in domum pertinet, illa honore & affectione maritali constituitur, quia ex affectu & animo habentur concubitus. Erat autem iure civili extra poenam concubitus, quod per legem adsumpserit, l. 3. in fin. D. De concubitu.

Ubi lubet querere. An & iure Canon possit dici permittitur? R. Si de clericali, uti iis est prohibitus in auctoritate ita & concubinae, sup. De cohabit. Cler. l. Sacris 45. C. De E. & Cler. Si de laicis res clara est, ut nemo sit Orthodoxus concubinatum per canones permittitur, adferat, quandoquidem passim xxxii. & pressissimis & clarissimis verbis Canonum testentur concubinatum: & can. Adhuc Disp. 34. habeatur Fornicari vobis non licet, scias vobis uxores. Concubinae habere non licet.

vobis: *Et si non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas.* Quid expressius? Videntur tamen aliud quid insinuare duo loca, si verba captes, in *can. Is qui 4. cum can. seq. d. Dist. 34* qui permittunt uxorem non habentem concubinam habere. Per quos nuperus quidam scriptor, verus sciolus, moveretur, ut dicat Canones sibi contrarios, vel quia piaculum putat hoc fateri, mavult admittere concubinatum eo jure permissum, sub quatuor conditionibus, quas sibi comminiscitur, auctoritate textus in *can. Solet 7. xxxvii. q. 2.* Prima, ut inter coelibes consistat: secunda, absit animus procreandorum liberorum: tertia, adsit fides, ne alteri alter jungatur: quarta, simul maneat ad tempus, donec aliam dignam honoribus & facultatibus suis invenerint. O dignum helleboro caput! Duarum conditionum ibi D. August. meminit, scilicet si inter eos placuerit perpetuo ita manere, & absit animus impediendi generationem. Illa prior nuptias facit, secundum definitionem jam datam; posterior omnino desideratur ad finem matrimonii. Unde eam requirit ibi Canon, non quod sit necessarium, ut ineuntes matrimonium expressè cogitent generationem, sed ac contrarium intendant. Nam licet ille sit precipuus matrimonii finis, qui copulam honestam facit, facit tamen & finis secundarius, scilicet evitandæ continentiae, justum matrimonium. Secunda & quarta conditio falsò adserta ex isto textu non intellecto, vel perperam accepto ab illo Arcadico scriptore, cui plus verborum est quam rei. Nam quantum ad priorem, ut scilicet absit animus procreandæ proles, non ponitur hoc ibi pro conditione, sed facti species ita habet, quod scilicet eo animo non convenissent, ad quam responderetur, intentionem istam non impedit matrimonium, modo non evitanti generationem, vel eam malâ arte impediatur. Nam ille animus impugnat substantiam matrimonii, atque ita ipsum impedit. Ut non sit dicendus Pont. nolle nasci libero, sed potius nasci, dum non vult ei rei impedimentum poni per conjunctos. Posterior conditio est falsissimè adserta, contra textum, ab impudenti isto homine, cum Canon expressè adserat, intendentem ad tempus tantum aliquam sibi jungerè, donec se dignam magis juvenerit, animo ipso

adulterum esse, non uxorem, sed concubinam habere, & ut verbo dicam non tam probare, quam improbare concubioatum: nam alias frustra ad tempus, sibi aliquam jungent in damnaret adulterii. Mirum est, infectos Lutheranae aut similis sectæ, quorum sæculum hoc fertile est, facibus plena quoque luce cœcutire, nec eos pudete etiam falsissima quæque proferre, ut aliquid videantur dicere, & populo imponere possint.

Nihil istius tenebrionis somnium promovet text. in *d. can. 4. c. 5.* qui insinuare videntur, licitum esse, uxorem non habenti concubinam habere, eumque ab altari non repellendum, cum ibi *Concubina* nomine veniat uxor non legitimè & palam præmissis solemnibus ducta, uti requiritur, sed occulte, quod respuunt Canones, ut patet ex *can. 1. 2. 3. c. aliis xxx. q. 5.* & ita ductam non dignantur nomine uxoris, quod licet esset matrimonium, minus tamen honestè contractum, *d. can. 3. in fine.* Et esse concubinas, quæ citra peccatum habeantur, patet ex *can. Concubina xxxii. q. 2.* qui dicit, non licere habere concubinas ad tempus ne quidem filiorum causa; perpetuas ergo licet habere. Et appetit text. in *can. 6. Dist. 34. Non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis uxores;* ut liceat tales habere, quæ non dimittantur, secundum regulam, quod exclusio unius sit inclusio alterius; quæ sunt loco uxorum, imò veræ uxores, & in eo tantum à legitima uxore distat, quod non ductæ solemniter, & non tam intento fine primario matrimonii, eo tamen non remoto, quam secundario, scilicet vitandæ continentiae. Et hoc modo dicitur *d. can. Solet.* inter coelibes talem contractum perpetuò initum posse non ablutè appellari concubium.

Quæret etiam hic lubet, An matrimonium sit præcepti? R. Impudenter Lutheranos & similis sectæ hæreticos adfirmare, singulos homines ad nuptias obligari; non tantum divino præcepto, sed & naturali, ex eo, quod matrimonium sit de jure naturali, quale mutari non potest, *Instit. de jure natur. gen. c. civilis, in fine.* Unde est, quod continentiam etiam Ethoicis probatam oderint, & votum castitatis, virginumque Deo dicatarum congregationes procaciter infectentur, adhærea-

tes suo principitenebrarum, omnis spurcitiae & turpitudinis patenti. Sed, misa facta eorum impudenti adfectione, dicendum, fuisse quidem olim, ante genus humanum sufficienter propagatum, praeceptum, singulos obligans ad conservandum & multiplicandum genus humanum: postea tamen, multiplicatis hominibus, non esse quidem revocatum, ne quidem per Christum, qui caeremonialia licet, non tamen naturalia praecepta per legem novam abrogavit; sed singulos amplius non obligasse; ipsam autem tantum communitatem aut republ. mansisse obstrictam in communi, ut per aliquos ei praecepto, ejusque fini satisfiat, aliqui vero coelibes mancant, sive liberam suam voluntate, sive ex obligatione, quam sponte subierunt per Ordinis susceptionem, aut per votum continentiae. Cujus observationem & possibilem esse, & Deo gratam, quidquid contra effuriant sectarii, patet ex Matth. c. 19. ubi Dominus laudat eos qui se castraverunt propter regnum caelorum, id est qui se continuerunt: & ex Apostolo, 1. ad Corinth. 7. ubi dicit, benefacere eum, qui virginem suam jungit matrimonio, melius autem qui non jungit. Ut necesse sit, rem possibilem esse continere se, & bonam, frustra enim alias; id suaderet Apostolus. Quod si nullus veller contrahere, vel nullus superesset praeter voto obstrictos, qui casus non continget, dato tamen, recte dicitur eos teneri ad matrimonium, ne pacto privatorum praecepto ex naturali obligatione vim habenti praediceretur.

57 Materia matrimonii, circa quam sunt corpora contrahentium, masculi scilicet & feminae, ut in reliquis contractibus res, de qua agitur; non tamen indistincte quilibet. Nam ut nuptiae consistant, oportet contrahentes sint cives Romani; quales hodie sunt omnes, qui Christo nomen dederunt. Cum peregrinis non est connubii jus, quales sunt Judaei, pagani, infideles, *can. Non oportet & can. Cave xxviii. q. 1. Externae provinciae incolae nomine peregrini neutiquam veniunt, uti decisum e. 1. h. i.* Cum haereticis prohibitus quidem est nuptiarum contractus, propter perversionis periculum, inquit tamen tenet, *Gl. in d. can. Non oportet.* Ratio diversitatis consistit in baptismi conformitate, quae sufficit, ut hoc Sacramentum procedat, quod non impeditur per fidei

difformitatem: quamvis non sine gravi periculo nuptiae a fidei cum haeretico incantentur. Jam dictum perversionis periculum, conformitas deficit in pagano. Ubi tamen est, non tam ex definitione Eusebii, quam cum infideli nulliter conjungi, cum haeretico non sicut desumpta ex aliquo Canonico generali; quam ex utroque & consuetudine praedictam conciliorum decretorum recipientis, & talia conjugia irrita sunt. Ita Bellarm. *Tomo 2. Contr. lib. 1. D. 2. c. 23.* a quo dissentit Bas. Pontius *Thom. lib. 7. c. 47. n. 5.* qui & de matrimonio tholici cum haeretico integrum Tractat.

Q. An excommunicatus nuptias contrahere possit? R. Non esse quidem eum taliter contrahendum, eumque peccate ingere ad communionem, actus tamen non est, quam a privata persona gestos tenentur nullibi irritentur, c. 1. *De except. ad tractat. matrimonium, estque de eo tractat. 6. inf. De eo qui duxit in matrimonium.* Non tamen recte inter peregrinos comparatur, inter effectus excommunicationis, quod ad peregrinitatem aliquem respicit, et peregrini loco habeatur quantum ad communicationem, ut maneat verus civis, ber homo, usum rationis habens. *Can. p. 2. c. 6. in pr. n. 3. Navarr. in Summa c. 36. ad 6.*

Teneant etiam nuptiae cum peregrino, si scilicet in peccato mortali, cum nullatenus irritae. Jus civile, ob metum, vel incommodi, nuptias non admittit, nec tutorem, curatorem, & eam, quae in contractu, aut cura fuit, ante redditis rationibus, *De interdicto matrimonii, inter pupill. l. 1. de dem. milites, officialesque provinciae, heredes ejusdem provinciae, ob metum, vel coactionis, & fraudis. l. Si quis officium, l. 1. de eos 65. D. de ritu nuptiarum, inter Senatores, quae liberos, & libertini generis sita, quaeque adjecta & vilis conditionis. l. 1. de lib. l. 1. de d. eod. & l. Humilem C. de interdicto nuptiarum, prohibito postea immutata, cum illo contractibus, ut ducant libertinas, sub certis conditionibus, *Nov. de libertis de castro 78. §. Si quis, quae non attinet i. fette, quando oportet, Canonica, ad quam spectat inducere, uti**

menta matrimonii, huiusmodi prohibicio-
nes cessent, *Gl. fin. in can. i. xxx. q. 3. Covar.*
hic p. 7. c. 6. §. 10. n. 31.

61 Oportet etiam contrahentes sicut aetate ha-
biles, ut dicitur *Tit. seq.* nullumque inter eos
existat impedimentum, de quo infra suo lo-
co. Quod alius est impediens tantum, quod
impedit quidem nuptias iungi, non tamen di-
rimit nitas, cuius generis sunt sponsalia pu-
ra, *inf. Tit. 4. Votum simplex, Tit. 6. Inter-*
dictum Ecclesiae, Tit. 16. Aliud est dirimens,
quod non tantum contrahi impedit, sed &
contractas stare non permittit. Oritur istud,
vel ex parte defectus consensus, cui error, vis,
metus causam dedit; vel ex parte defectus
potentia, sive naturalis, quem ponit frigidi-
tas, maleficium, sive legalis, quam causat
cogatio, affinitas, votum solemne, publica
honestas, crimen, cultus disparitas, de quibus
singulis infra suo loco. Accessit & clandestini-
tas per Conc. Trid. *de qua inf. Tit. 3.*

62 Ad neutrum verò istorum impedimento-
rum referri potest meretricium, cum per hoc
nullibi invenitur poni impedimentum, &
talis mulier corporis sui potestatem liberam
habeat, atque consentire in alterum possit.
Imò meretricem ducere in uxorem, esse lici-
tum & pium opus, proficereque ad remissio-
nem peccatorum, ait Pont. in *c. Inter opera*
20. h. 2. Ubi meretrix dicenda, quae passim
corpore questum facit, *l. Palam 43. D. de ritu*
nupt. qualis ibi non tantum dicitur, quae in
lupanari prostar, sed & quae in taberna, cau-
pona aut qua alia pudori suo non parcat. Semel
aut bis copiam sui faciens questus ergo, etsi
non videatur posse dici palam questum corpore
suo facere, videtur tamen comprehendi sub
d. c. 20. Ut & illam ducens mereatur remissio-
nem peccatorum: imò & illam, quae sine que-
stus vulgat, *d. l. 43. §. 3.* quia non ponitur vis
in questu, sed in eo tantum, quod à turpi vi-
ta avocetur ad honestum conjugii statum.
Quo modo & videtur obtinere illius decisio
in eo, qui ducit eam, quae iam disposita ad am-
plectendam rurem vitam, & se vulgare
proposuerit causâ paupertatis, aut alia, cum
ubi obtinet ratio legis, quae est avocatio à
turpi ad honestam vitam, debeat & obtinere
eiusdem decisio Covar. *hic p. 2. c. 8. §. 11. n. 1.*
& seqq.

Intrinsicè matrimonium componitur ex
mutuo contrahentium consensu verbis aut
signis externis declarato, quatenus habet ra-
tionem traditionis tamquam materia, qua-
tenus verò acceptationis tamquam forma.
Promissio enim sive traditio aut acceptatio-
nem est inefficax, & se habet instar materiae,
quam acceptatio hinc inde tamquam for-
ma dans ei esse, perficit. Acceptatio ista quo-
cumque modo olim fiebat & obligabat, et-
iam sine testibus ullis, Hodie consensus co-
ram proprio Parocho & duobus tribuive te-
stibus est exprimendus, ut dicitur infra *Tit. 3.*
& ferri debet in id, quod est de essentia matri-
monii, sine qua res esse non potest: unde
non possunt addi conditiones essentiae repu-
gnantes, de quibus *inf. Tit. 5.* Copula ad sub-
stantiam ejus non est necessaria, argumento
emptionis, quae vera est ante traditionem,
nam ex mutuo consensu substantiam suam
consequitur. Subarratio per anulum, aut
aliud quid, interpretationem suam recipit
juxta loci consuetudinem, aut verba subje-
cta: quae si de praesenti fuerint, matrimonium,
si de futuro, sponsalia ponunt, juxta dicta
sup. eod. Darii autem annulos sponsae per spon-
sum loco arrhae etiam antiquis fuit usitatum.
Plin. lib. 33. cap. 1. quibus ex antiquo Christia-
norum usu insculpi solitum fidei signum,
quod est hieroglyphicum mutui foederis atque
concordiae.

Contrahitur matrimonium non tantum
ab ipsis partibus, sed & per parentes eorum,
quatenus partes vel praesentes vel absentes
consentiunt vel ratum habent.

64 Ubi queritur, An consentire censeatur co-
ram parentibus causam istam agentibus ta-
cens? R. Ita videtur *arg. c. 1. §. fin. De spons.*
impub. in 6. cum tacens pro consentiente ha-
beatur, *c. Is qui tacet De R. I. in 6.* saltem in
iis, quae commodum ejus respiciunt, ut hoc
in casu. Creduntur enim parentes quasi ex mau-
dato ea, quae sunt liberis commodiora, hae-
re in re procurare, propter adf. cum erga eosdem.
Aliter se res habebit, si quis taceat coram ex-
traneo contrahente ejus nomine, quia non
subest idem adfectus, neque mandati prae-
sumptio in extraneo, atque in parentibus,
Ccc 2 Co-

Covarr. hic p. 2. c. 4. in princ. n. 7. Debet hic consensus esse mutuus: quamvis possit ab uno prius exprimi, & alterius subsequi; durante tamen prioris consensu: quem revocari posse & mutari, antequam alter consensum expresserit, extra dubium est, cum contrahere quidem voluerit, necdum tamen contraxerit, & ut non teneatur alter, ita nec hic debeat teneari.

65 Item quaeritur, An per procuratorem contractum obliget? R. Omnino; nec tantum ante Conc. Trid. ut patet ex cap. fin. De procurat. in 6. ubi hoc expressum, sed etiam post, cum Conc. quoad istam rem nihil immutaverit. Ubi Primò oportet procurator habeat speciale mandatum, id est nominatim ad matrimonium cum certa persona in eundem, l. Generali 34. D. De ritu nupt. Posset enim alias contrahi cum tali, qua merito posset displicere. Secundò, per se exequatur; neque enim substituere illi licet, nisi expressè sit permissum. Tertio, servet fines mandati, & non sit revocatum; nam alias non teneret matrimonium, licet procurator ignoraverit revocationem, propter deficientem consensum, d. c. fin. Quod hac in re est speciale, propter summam in matrimonii requisitam libertatem: ut ne quidem juramentum de non revocando tale mandatum obstet, quo minus revocatum sit inutile. Covarr. d. loco nu. 13. Sanchez 2. Disp. 11. Rebel. p. 2. lib. 2. q. 5. Desiderant aliqui, mandatum detur coram Parocho & testibus: sed cum hoc non requirat Trid. quod tantum vult, ut coram proprio Parocho & testibus consensus exprimat, satis erit, si procurator coram Parocho loci & testibus exprimat voluntatem mandantis, cum tali persona contrahentis, etiam si litteræ, quibus continetur potestas procuratoris, non sint visæ.

66 Potest & matrimonium initi per litteras, cum per eas sufficienter exprimat consensus hinc inde, qui etiam debet permanere; nam si alteram partem poeniteat ante traditionem aut acceptationem litterarum, nihil ea operabuntur, juxta dicta supra, & l. 4. in pr. D. De manumiss. vind.

67 Consensus hic sit de presenti, veluti, Accipio. Habeo te in conjugem, expressus ab ipsis contrahentibus, Verba Sacerdotis nihil faciunt, cum tota matrimonii substantia con-

sistat in partium consensu. Quærentur rochi præsentia desideretur, dicitur Tit. 3.

Disputatur autem, An præter contractum requiratur & consensus parentum? R. Esse qui non civili tantum Canonico, & naturali jure esse non velint, qui videntur mihi errare, ut declarandum. Quod igitur attinet ad naturæ, eo non requiri necessario consensus parentum, inde constat, quod parentum consensus sufficit ad contrahendum, non requiritur matris, Inst. de nupt. quibus consensus avi sufficit in eorum datione non sit habendus, l. Oratio de De ritu nupt. cum, si jure naturæ consensus parentum, etiam matris, cessat, nec solius avi sufficit in nepte, sed & patris requiritur: non patris validè contraheret, non autem Filius 25. D. d. tit. cum veteri filius ex æquo parentibus debeat honorari, vult divinum Decalogi præceptum stabile per jura inferiora, s. fin. Inst. de nupt. natur. Ut frustra respondeat Pulverius esse patriæ potestatem ea responsione naturali, sed civili ratione consensus patris, ne scilicet ei successat suus hæres, non etiam matris, sunt sui hæres, cui non habeat partem concernens invenitur præceptum licet legantur aliqui parentum expetiisse, ad nuptias in eundem, legum & alii eas validè iniisse, expetiisse, uti Ezau; Tobias. Ut nihil horum præceptum Decalogi, quod matrimonium perpetuum vitæ paratum, esse debet esse libera, præceptum conjugii plus procedat. Nihil etiam facit ratio De nupt. in princ. qui habet, naturalem nem id suadere, quia est consilii, non præcepti; & quidni eadem suadet adhibendum matris? Vid. Sanchez lib. 4. Disp. 1. bel p. 2. lib. 2. q. 14. Sect. 1.

Quantum ad jus Canonicum, quærentur illi effuriant, plerique minus æque in Apostolicam, certum est, eo non requiri consensus parentum de necessitate, ut patet eam. Sufficit xxxv. qu. 2. qui dicitur

solūm cōsensum contrahentium. Verūm
textum illum aiunt supplendum esse, tum ex
lege civili, in qua fundatur; tum aliis ex locis,
quæ cōsensum parentum requirunt. Ut
melius faciat textus, in *c. Veniens* 13. h. t. ubi nu-
ptiæ sine cōsensu parentum dicuntur tenere.
Et ut hic textus alicui possit esse dubius, remo-
vet omnem dubitationem Trid. *Sess. 24. cap.*
1. de reform. quod expressè definit, matri-
monia citra cōsensum parentum inita esse ra-
ta, nec posse annullari. Cujus ratio est, quod
non debeat electio vitæ ab alieno dependere
arbitrio, *c. cum virum* 12. in *fine sup. de Regu-*
larib. quam alias facile contingeret impediti
in injuriam matrimonii, cujus libertas non
est minuenda. Minui autem contingeret non
raro, si requiramus cōsensum parentum,
quorum stultitia aut avaritia non raro hone-
stas liberorum adfectiones impediret, eosque
in calibatu degere, domique emarescere fa-
ceret. Costal. in h. 2. *D. de ritu nupt.* Facit tex-
tus, in *c. Puella* XX. q. 2. & in l. Nam quod
14. *D. Ad S. C. Trebell.* ubi ea, quæ sunt pu-
blici juris, non sequuntur jus patriæ potestatis.
Vid. Ant. Conc. lib. 1. *subsec. Lect. c. 4.*
Joan. Andr. *ad c. fin. tit. seq. & plenè Bellam.*
Centr. Tomo 2. de matrim. lib. 1. c. 19. & 20. &
Pont. lib. 2. c. 1. §. 1. Optant tamen Canones,
& Trid. *d. loco.* cōsensum parentum adhi-
beri, quod hoc tum honestas requirat, ne a-
lias præcipuè filia existimentur appetentiæ
procacioris auctores, si ipsæ de nuptiis suis
electionem sibi vindicent, *can. Honorantur in*
fine xxxii. q. 2. tum utilitas: ne contingat li-
beros inconsultis parentibus nubentes in gra-
via incidere incommoda, & per contemptum
erga parentes peccato se involvere; nisi causa
sic eos excusans. Non obstant vari textus,
qui adferuntur in contrarium, *can. Nostrates*
xxx. qu. 5. can. Non omnis xxxii. qu. 2. & alii,
qui insinuant requiri parentum cōsensum;
nam sunt accipiendi de honestate, non etiam
de necessitate, ut ex iis est colligere.

70 Quantum ad jus civile, plerique contem-
dunt iustas eo jure esse nuptias, quas non fir-
mat parentum cōsensu, per varia juris loca,
quæ videntur indicare nullitatem talium nu-
ptiarum. Verūm ejusmodi loca accipi pos-
sunt secundum Paullum, 2. *sent. tit. 29.* qui
dicit eos qui sunt in potestate, sine cōsensu

ejus, in cujus sunt potestate, non rectè qui-
dem contrahere matrimonia, contracta ta-
men non dissolvi; subjuncta ratione, quod
contemplatio publicæ utilitatis, id est nuptia-
rum, l. in bello 12. §. medio 3. *D. de capt. & post-*
lim. revers. privatorum commodis præferat ut.
Idem colligitur ex l. 1. *D. exhiben. liberis,* ut
tutius probatum, *Instit. de nup.* Ut rectè di-
cat Cujac lib. 3. *Obs. c. 5.* legem prohibentem
contrahi nuptias injussu parentum esse imper-
fectam, quod eas quidem contrahi prohibeat,
contractas tamen stare patitur; & licet de-
claret esse injustam uxorem, permittat tamen
esse uxorem, qualis est non accepta solemniter.

Præterea requiritur, cōsensus sit liber ab
omni metu, qui si alibi, præcipuè hac in ma-
tertia difficiles dabitur, & cum non po-
nat liberam voluntatem, quæ hic omnino de-
sideratur, causabit nullitatem utroque in foro,
ut videre est, in *d. c. Veniens* 13. h. t. & *c. inf. de*
conjugio leproso, ubi ille, qui metu iusto indu-
ctus cum aliqua contraxit, non impeditur
aliam ducere: quod non esset, nisi in utroque
foro esset libera ab ea, cum qua contraxit; li-
cet alii contractus metu initi non sint ipso ju-
re nulli, dictum supra, *tit. de his qua vi,*
&c.

72 Quæritur autem, An jure naturæ metus ir-
ritum ponat matrimonium, an verò tantum
Canonico? Resp. Multos velle ipso jure
ex propria actus natura poni irritum matri-
monium contractum; inter quos est
Covar. *2. c. 3. §. 5. n. 6.* & alii, quos alle-
gat Sanchez *4. disp. 14.* verūm probabiliorē
videri sententiam, tantum jure Ecclesiastico
esse irritum, juxta ea, quæ diximus in simili
supra *tit. de voto n. 35.* cum si qua daretur ratio,
quare irritum esset jure naturæ, ea esset quod
metus, auferendo libertatem cōsensu, pone-
ret simpliciter involuntariam. Id quod fal-
sum esse patet iis, quæ sunt dicta (*sup. de his*
qua vi &c. n. 2. ubi traditum, coactam vo-
luntatem esse voluntatem, & summo jure
obligare, secundum l. *si mulier* 21. in *fin. D. quod*
metus causa gest. esse dic. Facit, quod etiam ju-
ramentum requirat libertatem, & tamen me-
tu extortum obliget. *c. verum, c. Si verò sup.*
de jurojur. Covar. *d. §. 5. n. 2.* Tenet hanc partem
Nayar, in *Summa c. 22. n. 50.* ubi addit, multas

eius rationes tradi ab Abbate, in *c. cum locum* n. 7. b. t. eas tamen solas non sufficere sine statuto Ecclesie, ad inducendam nullitatem ipso jure.

73 Necessè autem est metus sit justus cadens in constantem virum, secundum qualitatem personæ, qua de re actum sup. *De his qua vi* *est.* Quo modo metus reverentialis non impedit matrimonii libertatem, l. *Non cogitur* 21. cum l. *seq.* D. *de viru nupt.* Sic in *c. in fine de* *re spons. imp.* in 6. præsens & tacens parentibus contrahentibus non judicatur ideo dissentire, sed consentire, nisi minæ graves concurrentes impediunt consensus libertatem. Covarr. *hic* p. 2. c. 3. §. 6. n. 5. in *fine.* Sit incusis injustè ab extrinseco, & quidem ad extorquendum matrimonium. Dico injustè, quia si justè incusis sit, non est, quod actum hunc ponat irritum. * Unde si damnatus ob crimen, promissâ remissione sub conditione ducendi meretricem eam duxerit, tenebit matrimonium, quia non potest dici subesse metus justus, cum damnatus sua sponte, ad evitandam mortem, hunc modum elegerit. Covarr. *d. c. 3. §. 4. n. 26.* Sanchez 4. *disp.* 12. n. 8. Dico, ab extrinseco, quia si ab intrinseco procedat uti à morbo causante mortis metum, non potest dici injurius, cum à natura procedat. Dico ad extorquendum matrimonium: quia aliàs non tam impellitur quis alio, quam à seipso.

74 Quid si causam timoris justus quis dederit, ut belli sibi suisque inferendi, nisi hosti nubat? R. Posse videri, validum esse matrimonium, per l. *si mulier* 21. D. *quod metus caus.* ubi liberta ingrata patrono, si metuens retrahi in servitutem aliquid ei dederit vel promiserit, tenet donatio: & l. 3. §. 1. *eod. tit.* dicitur vis, quam Magistratus intulit, non vitare contractum. Dicendum tamen, quando metus ab extrinseco incutitur, principaliter ad finem extorquendi matrimonii, etiamsi cadat in constantem virum, & causam timoris præbuerit, matrimonium esse irritum. Ratio est, quod injuria fiat Sacramento, si istis mediis intendatur per se extorsio matrimonii, propter immutatam libertatem, quæ non minuitur minus data causa; quam non data. Nec obstat, quod dictum modo de damnato; nam ibi non intenditur metus principaliter ad extorquendum matrimonium, sed per accidens, data e-

lectione elegit spontaneè. Quod si intendatur metus principaliter ad matrimonii dissolutionem, contractus non foret validus eo casu vis inferatur, & inferens sit alteri, & ipsi Sacramento: quod vel non contingit in casu alio, cum voluntas sit liberior. Vide latè Sanchez *lib. 4. Disp.* 13. *bell. d. lib. 2. q. 11. sect. 2.*

Quid in casu, quo superadditum juramentum? R. Ut non tenet matrimonium propter justum metum, ita nec tenet juramentum nec per illud induci obligationem ad revocationem contractus, ut relaxationem exigat. Nam cum matrimonium sit irritum ut jam probatum, ita & juramentum, quod sequi solet naturam & conditionem aliter apponitur, l. *fin. C. de non num. pec. de* *re finitum, c. 2. inf. de conjugio legit. ubi dicitur* cum prima contraxit metu iusto iudicium juravit, si postea aliam in uxorem accipere cum illa manere jubetur, non oblatamento prioris præstito; cum ibi nulla factio prævia absolutiois aut penitentiæ, ut injungere solet Pont. iis, qui fidem faciunt in *c. sicut* 22. h. 1. Ut signum sit, juramentum non tenuisse propter defectum conditionem non supplet juramentum. Covarr. §. 3. n. 3. Sanchez 4. *disp.* 20. q. 4. n. 14. *et* *lib. 12. c. 8. §. ult. n. 75.* Ubi non tenetur jurans peccare, quod si videtur metus cens se consentire, cum non consentiat consentit quidem, sed non liberè. Covarr. §. n. 10. Itaque eo casu nec tenet actus, matrimonium neque etiam ut sponsalia, tam de iis non agatur, tum quod & ista libertatem quam admittit vel impeditur nullus. * Ut proinde & sponsalia sint nulli, & iudicium accedens nihil operetur, sed dicta: & patet hoc ex *c. ex litteris* 11. n. 1. ubi puella, quæ invita & jurata fuit deponenda cuidam puero, non impeditur alteri non facta mentione relaxationis, ut in *c. colligatur* juramentum esse nullum. Covarr. d. §. 3. n. 1. Barbosa p. 4. n. 30. *ad Rubr. de* *matrim.* Sanchez 4. *disp.* 19. Pont. *d. de*

Quæritur, An metus purgetur per contractum maritali; atque ita ratificari priorum contractum, & incipere ex nunc valere, atque te alterius consensu, qui per talem contractum

sufficienter exprimitur, *c. is qui 30. h. t.* Abbas ad *c. veniens 13. n. 6. eod.* cum verbis an factis consentium explicemus non interfit, Sanchez, *4. disp. 18. n. 2.*

79 Quid si metu mortis copula sit extorta? R.

Hanc questionem non esse dubiam post Conc. Trid. in casu matrimonii initi sine parochi & testium presentia, cum, juxta dicta & dicenda necessitate per illud requiratur istorum presentia, ut copula nihil operetur. Tantum esse dubium ante Trid. & post illud, in casu matrimonii initi coram Parocho & testibus. Et dicendum, esse quosdam, qui velint convallescere quia non sit metus cadens in constantem virum, eò quòd indicat ad peccandum, ad quod committendum non datur justus metus; ut videatur saltem interpretative copula habita animo maritali. Et facit, quod textus plerique, ut *cap. 2. inf. de conjugio leproso. & cap. 4. inf. qui matrim. accus. poss.* satis insinuant, metum purgari per copulam, & per eam accedere consensuræ, ut explicat ibi Gl. & videtur ejus esse sententia Covar. *hic p. 2. c. 4. §. 1. n. 11.* probabilior tamen est contraria, scilicet non convallescere matrimonium, propter metum, qui facit deesse consensum, *c. cum locum 14. h. t.* qui etiam hac in parte esse potest gravis, propter malum comminatum grave, quod libertatem consensus aufert. Et ut talis copula non sit extra peccatum letale, si habeatur citra animum maritalem, atque ideo metus ex ea parte non sit justus, ut consensum ponat in copulam, non tamen ideo ponit etiam in matrimonium, quia est aliud à copula, & ejus respectu est justus, ut consensum aufert. Potest enim aliquid diverso respectu esse iustum & injustum, operari aliquid & nihil efficere. Facit, quòd ut consensus expressi per verba effectum impedit metus, ita etiam impedit fictum & præsumptum, cum, stante eadem causa, idem provocat effectus. Nisi velimus admittere fictionem plus operari, quam veritatem, & ei non obstat, quod obstat veritati, quod est contra *l. filio 23. D. de liberis & posth. cum fictio naturam imitetur, non etiam superet, Instit. De adopt. §. minorem.* Ex dictis patet responsio ad primum argumentum in contrarium, non esse quidem metum justum quoad copulam, esse tamen justum quoad matrimonium. Textus allegati tantum lo-

quantur in casu, quo copula subiecta est spontaneè. Ita tenet Abbas in *e. Consultatione 28. n. 7. & cap. Discretionem 13. h. t.* quem alii sequuntur Navar. in *Summa c. 22. num. 31. in fine.*

Idem dicendum de cohabitatione; nam cum, qui potest recedere, permanet, non potest non videri consentire, & actum priorem ratificare. Ut tamen cohabitatio sit signum sufficiens consensus, oportet primum si spontanea, cessante omni metus causa; nam ea durante, durabit & metus, qui ponet defectum consensus. Copula interveniat non est necesse, cum textus in *c. Ad id 21. h. t.* tantum se fundit in cohabitatione. Secundò, sit diuturna *d. c. 21.* Ubi quantum temporis sufficiat, videtur arbitrio Judicis relinquendum qui consideret circumstantias & recedendi occasionem & moram. Nam quod in *d. c. 21.* fiat mentio anni & dimidii, est tantum ratione facti contingentiæ, non etiam ut jus ponatur. Tertio, ratificans sciat matrimonium non valere, aliàs error poneret vitium, quia nihil magis consensui contrarium quam error. Sanchez *d. disp. 18. n. 4. & seq.*

80 Quæritur etiam hic posset, An artharum commissio ponat metum? R. Eam esse receptam jure civili, *l. fin. C. h. t.* & ab Ecclesia non tam improbari, quam approbari artharum commissionem ex parte ejus, qui eas dedit, & à contractu injustè recedit; & restitutionem eorum in duplum aut triplum ex parte ejus, qui recepit, & à contractu resilit; nec videri hanc rem causare justum metum, cum partium arbitrio ita sit conventum. * Ubi nihil faciet, quod legibus & Canonibus passim poenæ adjectio improbetur, *c. Gemma h. t. & l. fin. C. de sponsal.* ne matrimonia sint minus libera; nam aliud est in poenam apponi, aliud artham committi. Verum in assignanda ratione diversitatis laboratur. Ponunt eam plerique in eo, quod arthæ maturiori consilio soleant constitui, propter earum traditionem & receptionem, & communiter non sint ita magna; poenæ verò minus deliberatè imponantur, cum tantum promittantur, Batt. In *l. Titia 134. n. 4. D. de V. O. P.* oclivior enim quisque est ad obligandum se verbo, quam ad pecuniam numerandam, aut rem tradendam. Covar. *hic p. 2. c. 3. §. 7. num. 5.* Sunt tamen, qui putent poenam

penam apponi posse ex eo, quod dupli aut tripli exactio ab eo, qui arras accepit, & non implet sponsalia, sapiat penam. In quam rem adducunt Nov. 18, Leonis, in qua hoc ipsum adferitur. Verum illis obicit *d. l. fin.* quæ arratum commissionem & exactioem dupli aut tripli approbat, non etiam aliam penam appositam; subiecta ratione, quod matrimonia debeant esse libera. Facit & contra eisdem, *d. l. Titia*, ubi dicitur, esse inhonestum, vinculo penæ matrimonia adstringi: & *d. c. Gemma*, quod improbat actionem penæ, & licet agat de impuberibus, qui contraxerant matrimonium, subiecta tamen decisionatio est universalis, scilicet quod libera debeant esse matrimonia. Nihil facit *d. Nov. 18.* quia ea non habet magnam vim, cum ne quidem ipsius Leonis tempore fuerint receptæ ejus Novellæ, ut nihil vitium habeant, *arg. lib. de quib. D. de legib.* Patet ex dictis, arras debere intervenire, id est datam esse; nam aliàs eadem futura ratio, quæ est in prohibitione penæ, quæ etiam modica subiecta erit inutilis, cum textus indistinctè penam adjectionem intirent, eo quod sit contra bonos mores libertatem matrimonii impedire adjectione penæ, non tantum si per contrahentes adiciatur, verum etiam si per eos, qui contrahentibus conjuncti; ut probabile sit fore, ut indicatur isto metu ad ineundum matrimonium. Idem dicendum, si inter extraneum & alterum contrahentium fuerit conventum de penâ, cum & hoc in casu eadem militet ratio.

83 Quæstio alia est, An penâ juramento firmata præstanda veniat? Resp. Probabilius videri, nec eo casu præstanda, esse penam, cum juramentum sequatur naturam actus, qui cum non teneat, nec ipsum juramentum quidquam operabitur: præcipue cum penâ sit improbat ex causa utilitatis publicæ, scilicet ut sint libera matrimonia, cui ne quidem juramento præjudicatur, quia illud hæc in re non foret extra peccatum; quale servandum non esse dictum *sup. de jurejur.* Quod aliqui volunt procedere, quando non violatur pactum contra nuptias, tunc enim volunt penam conventam nullius esse momenti secundum *d. c. Gemma*. Si verò contra fidelitatem sive iustitiam violetur pactum, nihil obstat

quo minus penâ exigatur, atque in hoc teneat juramentum, non tam bonis moribus contrarium, quàm iis respondens, sicut pactum set verum.

Hinc patet, non esse licitam exheredationem, aut doris donationem propter denegationem, propter contractus in invitis aut in scitis parentibus, cum res istum metum injiciat, *cap. 2. sup. de his qui in potestate sunt*. Ut procedat regula, quæ habet, interponente contractum initum non metum, *cap. fin. inf. de secundis nupt. l. Gratiana. l. L. Jul. de adult.* Contra Abbas *Conf. in 2. lib. 1. Covar. d. c. 3. §. 8. n. 2. §. alius* tamen non obstant, videmus variorum statutus permillum, non tantum filios & filias exheredari posse, dotem & nuptiam denegari, non tantum si indigni sint nuptias, verum & si digni, ut latius ad *tit. D. de liberis & post hereditatem. num. 15. & seqq.*

Unde illud hic repetere & querere. An ejusmodi statuta non sint repugnans Respondendum. Hoc posse videri, quod non spectet ad sæculares definitivas spirituales, qualis est matrimonialis, sed ad iis condere leges, sed tantum si Ecclesia definit, debere libera esse matrimonia, deantur statuta laicorum minus libertatem impediencia. Et hanc patet quens Covar. *d. §. 8. n. 6.* vult sublatam tuta contraria. Quibus tamen non obstantibus, dicendum, non posse videri iniusta ejusmodi statuta. Nam licet in hæc tribunal spectet discreta matrimonii validitate, ut post alios definit Trid. *sess. 24. can. 12. de reformatione* tamen, qua ratione matrimonium est actus civilis, non est omnino immunita providentia, quod minus ab ea coercetur usus contrahendum, hæc præcipue in casu & Canones judicent de decus & honestate liberos expectare judicium parentum, me filias; indecens verò, contra pudorem maritum sibi expectare, & officium patris, *can. Honoratus XXX. 2.* cuius læderetur auctoritas, ut in culpa & modo inordinato recte in proposita penâ. Nam hæc inferior non tollere legem superioris, potest tamen

quid addere, in ejus confirmationem; ut, cum circa substantiam matrimonii, quæ subest legi Ecclesiæ, non disponant statuta civilia, sed tantum modum inordinatum corrigent, non possunt dici injusta, licet in consequentiam aliquid resalter minus respondens plenæ libertati matrimonii, quod non venit considerandum, cum id tendat ad evitanda majora incommoda. Barbosa ad l. 1. p. 4. n. 32. & seq. D. Solutio matrimonii. Vid. Sanchez 4. disp. 25. & Rebel p. 2. lib. 2. qu. 14. sect. ult. Pont. lib. 2. c. 1. §. 3.

86 Libera itaque debent esse matrimonia, nec ad ea quis cogendus, vel per Principem, nisi bonum commune exigat. Sanchez 2. disp. 27. neque impediendus, quo minus liberè contrahat. In impediendes Trid. Sess. 24. c. 9. De reform. matr. ex communicationis sententiam protulit, ipso facto incurtenda. Et hoc, si sine causa; nam si ea subit, ut cessat peccatum ita & excommunicatio. Sanch. 4. Disp. 22. num. 8. Hæc de metu, De dolo ageretur infra Tit. 9.

87 Effectus matrimonii est, quod ad mutuam cohabitationem cogantur conjuncti, uti etiam ad mutuam debiti redditionem, eo quod inter eos sit individua societas, etiam ante consummationem, cum ex solo consensu nuptiæ habeant suam perfectionem; quod uxor sequatur virum, qui uxoris caput, ejusque est gubernare rem familiarem, eligere domicilium quod propter mutuam obsequium, ad quod tenentur, non facile detractat uxor, Gl. ad c. 1. inf. de conjug. leprof. Nisi tamen inde uxori vitæ aut corporis periculum, aut peccandi occasio imminet, cujus causa est urgentior, aut nisi oblit pactum, quod licitum est: nam si traditioni rerum pactum rectè apponitur, quidni & corporis, si nihil includat turpe, aut matrimonio contrarium? Obligatur præterea uxor ad eas operas, quas, salva dignitate sua, citra dedecus præstare potest.

TITULUS II.

De Desponsatione impuberum.

SUMMARIUM.

1. Sponsalia non contrahit furiosus.

- 2. Furor postea interveniens non dirimit.
- 3. Ebrietas & ira quatenus impediatur sponsalia.
- 4. Impuberes qualiter rectè contrahant.
- 5. Pubertate impleta resilire licet à sponsalibus.
- 6. Nisi juramento fuerint firmata.
- 7. Contrahunt & parentes pro liberis.
- 8. Non tamen ante septennium.
- 9. Contrahere ante pubertatem non est letale.
- 10. Ad matrimonium requiritur pubertas.

AD sponsalia necessarius est consensus: cum inducant mutuam obligationem: quo modo requiritur, incantur ab iis, quibus est mens sana. * Ut excludatur furiosus, cap. dilectus 24. sup. tit. prox. nisi tempore dilucidi intervalli, quo durante ut intelligit, quid agat, ira & habilis est ad contrahendum & ad testandum, l. Divus D. de officio Pras. Non præsumitur autem quis furiosus, uti probatur, l. 5. C. de codicil. cum quilibet talis præsumatur, qualis natura esse debet: uti è contrariis, quem constitit fuisse furiosum, non præsumitur habere dilucida intervalla, nisi constet. Covarr. hic p. 2. c. 2. num. 7. * Et si autem furor ponat sponsalibus ineundis impedimentum, ut dictum, non tamen postea interveniens ea dirimit, l. furor 8. D. de sponsal. Posset tamen videri justam causam ea res præbere alteri ad petendam dissolutionem. Et hoc in sponsalibus, quæ sunt de futuro; nam ea quæ sunt de præfenti, solvi nequeunt, l. Oratione 16. in fine D. de ritu nupt. eo quod contractus ille omnimodum suum esse habeat.

Facit & ebrietas inita sponsalia non tenere, quatenus tanta est, ut sensum impediatur. Quod idem de ira dici posset, si tanta probeatur fuisse, ut usum rationis abstulerit: quod probandum cum qualitas, quæ homini naturaliter inest, semper adesse præsumatur.

Impubes septennio major sufficientem præsumitur habere consensum ad ineunda sponsalia; quorum ea vis, quod ante pubertatem ab iis resilire non licet, idque ut occurratur impuberum levitati, ne quotidie nova sponsalia incant. Et hoc, sive uterque sit impubes, sive alter tantum, cum & pubes cum impubere contrahens teneatur expectare ejus pubertatem, ejusque consensum aut dissensum, quod sibi imputet, cum legem hanc sponte susceperit, c. 7. h. e. nisi causa aliud suadeat, c. ex litteris 11. h. e.

D d d

Puber-